

ÖMBÖLI ÉVA

„Ez a legény úgy járja, feltesszük a Youtube-ra!”

Táncházba járó fiatalok értékvilága

A magyar táncházmozgalom negyven éve létezik. Manapság az egész világon ismert és híres. A tanulmányom megírásakor arra voltam kíváncsi, hogy milyen a mai táncházban résztvevő fiatalok sajátos értékvilága, életszemlélete. Ezen kívül, hogy miért járnak táncházba, és mennyiben különböznek vagy hasonlítanak a táncházmozgalom elindulásakor résztvevő fiataloktól. A vonatkozó szakirodalmak használatán kívül, interjúkat készítettem a táncházas fiatalokkal és résztvevő megfigyelést végeztem. A megfigyelés időtartama 2010 szeptembere és 2011 márciusa között tartott, szegedi, pécsi, és bonyhádi táncházakban. Az interjúkat adó, 18–25 éves fiatalokat, Szegeden a Millenniumi Kávéházban és a JATE Klubban, Pécsen, Szenes Klubban, Ifjúsági Házban és a Kocka Klubban, illetve Bonyhádon a Vörösmarty Mihály Művelődési Házában tartott táncházaiban kérdeztem.

Kulcsszavak táncházmozgalom, értékvilág, identitás, közösségi élet, hagyomány

Bevezetés

Jelen tanulmányban arra teszek kísérletet, hogy a táncházba járó fiatalok értékvilágának, életszemléletének mélyebb megismerése érdekében végzett kutatásomat bemutassam. Röviden ismertetem a táncház-mozgalom elindulásának történetét, annak minden nehézségével

és szépségével együtt majd, interjúk alapján bemutatom a ma táncházba járó fiatalok értékvilágát és azt összehasonlítom a táncházmozgalom „aranykorában” is résztvevőkkel.

Munkám során alapvető irodalomként a Sebő Ferenc szerkesztette A táncház sajtója – Válogatás a korai évekből című kötetet, és a Sándor Ildikó által szerkesztett A betonon is kinő a fű. Tanulmányok a táncházmozgalomról című kötetet használtam fel. A táncház, mint kulturális téma, irodalma rendkívül sokszínű, de az az etnográfia, kulturális antropológia tárgykörébe tartozik. A táncházról, a táncház-mozgalomról, a táncházba járó fiatalokról ifjúságszociológiai megközelítésben csak kevés közlemény született, a megfelelő helyen ezekre hivatkozom is. E dolgozat vállalja azt a kritikát, hogy néprajzi elemeket árnyaltan tartalmaz. A szakirodalmak mellett, a korszak hangulatának visszaadása érdekében, egy a táncházak „aranykorában” is aktívan tevékenykedő zenész Szabó László¹ volt segítségemre.

A szakirodalmak és az interjú alapján, azt feltételezem, hogy a táncházba járó mai fiatalok életszemléletét a táncház értékvilága meghatározza, értékvilágukra inkább a tradicionális értékek jellemzőek és hogy, a táncházba járásuknak miértjei, táncházas szokásaik, életszemléletük másak, mint a táncházmozgalom

¹ Szabó László: (1952–) népzeneész, a Bartina Együttes tagja.

korai éveiben (1970 és 1980 között) részt vett fiataloké. Ennek a feltevésnek vizsgálatául, tizenöt interjút készítettem táncházba járó fiatalokkal valamint résztvevő megfigyelést végeztem szegedi, pécsi, bonyhádi táncházakban.

Úgy gondolom a népi, paraszti kultúra a táncház segítségével ma is hat a fiatalok egy csoportjára és ez alapvetően meghatározza életvilágukat. A hagyományok bizonyos részletei képesek beépülni mostani világunkba és aktuálissá válnak. A fiatalok fogékonyak ennek észlelésére, használatára. Úgy vélem, hogy a tanulmány címeként választott csujjogató: „*Ez a legény úgy járja, feltesszük a Youtube-ra!*” is ezt az aktualitást támasztja alá.² Feltételezem tehát, hogy a mai fiatalok egy csoportja élővé teszi ezt a népzenei, néptáncos hagyományt.

A népzene és a néptánc szeretete szorosan kapcsolódik egy értékrendhez és az ehhez kapcsolódó érzésvilágnak a kifejező eszközei. A fiatalok, politikai, ideológiai korszakoktól függetlenül mindig valamilyen önkifejezésre, a szabadság érzésre törekednek.³ Ez a lehetőség a táncházban is meg van. Talán ez a titka annak, hogy a szocializmusban és ma a globalizált világban is meg tudott maradni. Timár Sándor a következőt mondta erről: „*Ez a mozgalom, ha keresztbe tett lábbal ülnénk, akkor is haladna tovább. Természeti jelenség. Olyan iszonyatos életerő feszül benne, hogy a legkeményebb betonon is keresztül tör.*”⁴

Az idők folyamán, az 1970-es évektől, a táncházmozgalom elindulásától napjainkig, több változás ment végbe Magyarországon, ami a fiatalok értékrendszerére hatással volt.

Ilyen volt például a rendszerváltozás is, amikor új társadalmi berendezkedés lépett elő és új fogalmakat hozott magával, mint például: öntevékenység, tulajdon, autonómia, érték stb.⁵ Ezeket a fogalmakat a fiataloknak meg kellett tanulniuk, újra kellett értelmezniük. Gábor Kálmán szerint a kilencvenes években egy civilizációs korszakváltás következett be a magyar ifjúság körében, ami új értékrendek, értékpreferenciák kialakulásához vezetett.⁶ A szakirodalmak napjaink posztmodern ifjúsága kapcsán kiemelik a jelenséget, hogy a fiatalok értékrendjét, „értékválság” vagy „posztmodern bizonytalanság” jellemzi.⁷

Dolgozatomban azt szeretném feltárni, hogy a táncházas fiatalokra a fentebb említettek mennyiben igazak vagy tévesek.

Ha értékrendeket vizsgálunk szükséges maga az érték fogalmának tisztázása. Értékeknek azokat a kulturális alapelveket tartjuk, amelyek kifejezik azt, hogy az adott társadalom mit tart fontosnak, kívánatosnak, pozitívnak, jónak stb.⁸ „Az értékek szervezik, tagolják múltunkat, jelenünket és jövőnket. Orientálnak, szabályozzák testi-lelki energiáink felhasználását, behatárolják és kifejezik társadalmi hovatartozásunkat, társadalmi énünket.”⁹ Az értékek azért fontosak, mert nélkülük az

² A szerző a XXX. Országos Táncház Találkozóan hallotta az idézett mondatot, 2011.04.02-án, Budapesten.

³ KENNETH KENISTON: Az elkötelezetlenek. Az elidegenedett fiatalok az amerikai társadalomban. 1965. In Gábor Kálmán – Jancsák Csaba (szerk.): *Ifjúság-szociológia*. Szeged, 2006, Belvedere Meridionale Alapítvány. 45–65.

⁴ *Közel a természethez: Tanyavilágtól a hegyvidékig*. Duna Televízió, Szerelmes földrajz, 2006.04.16, 14 óra 30 perc. Műsorvezető-szerkesztő: Kovács Géza.

⁵ BAUER BÉLA: Az ifjúság viszonya az értékek világához. 2002. In Bauer Béla – Szabó Andrea (szerk.): *Ifjúság 2000. Tanulmányok I.* Budapest, 2002, Nemzeti Ifjúságkutató Intézet. 198–199.

⁶ GÁBOR KÁLMÁN: Társadalmi átalakulás és ifjúsági korszakváltás. In Gábor Kálmán – Jancsák Csaba (szerk.): *Ifjúság-szociológia*. Szeged, 2006, Belvedere Meridionale Alapítvány. (továbbiakban: GÁBOR 2006.) 351–365.

⁷ GÁBOR KÁLMÁN: Ifjúsági korszakváltás. Globalizáció – globalitás – lokalitás. In *Csatlakozás az Európai Ifjúsági Térséghez 2.0* Szeged, EIKKA, 2008. 5–40.; JANCÁK CSABA: Az ifjúsági korosztályok. I.1 fejezet. In Nagy Ádám (szerk.): *Ifjúságügy*. Budapest, 2008, Új Mandátum. 19–59.

⁸ ANDORKA RUDOLF: *Bevezetés a szociológiába*. Budapest, 2006, Osiris Kiadó. 490.

⁹ KAMARÁS ISTVÁN: *Érték, értékelés és értékrend (szociológiai és szociálpszichológiai szempontból)*.

egyénnek nincs mihez mérnie magát vagy nem is eszmél rá saját maga értékességének tudatára. Normák nélkül a mindennapok állandó feszültségek forrásai lehetnek. Közös értékek nélkül pedig, nem alakul ki a közösségi összetartozás tudata sem. „Az értékek csoportképző hatását mi sem bizonyíthatná jobban, mint az, hogy a társadalomnak az érdeke, hogy a különféle csoportok, mozgalmak, rétegek megfogalmazzák, felmutassák, és mások értékeivel szembeállítsák a maguk értékeit.”¹⁰

Úgy gondolom, hogy – hasonlóan kortársaikéhoz – a ma táncházba járó fiatalok értékvilága nagyon összetett. A tradicionális értékek mellett jelen vannak a posztmaterális¹¹ értékek is, mivel nem tartják olyan lényegesnek az anyagi javakat, míg az emberi értékek, kulturális javak, élmények, igaz barátság fontossága jelen van életükben, de a tradicionális, nemzeti értékeket (vallásos hit, társadalmi rend, hagyománytisztelt) felülértékelik.

A táncház „aranykora”¹², a táncház-mozgalom kialakulása

Az 1970-es években Magyarországon kifejlődött a folklórizmusnak egy új, máig tartó hulláma, a táncházmozgalom. Ebben az időszakban az érdeklődés a népművészet szinte

minden ágára kiterjedt, mégis a legeredetibb a fiatalokat megnyerő jelenség a táncház-mozgalom keletkezése volt. Az első megszervezett keretek között zajló táncházat 1972 májusában tartották Budapesten, a népzenei, néptáncot szerető és tanulni vágyóknak. Kezdetben a szervezők között felmerült a kérdés ugyan, hogy megnyissák-e ajtóikat a civileknek is vagy csak a táncgyesületek tagjainak tartás-e meg ezt a szórakozási formát, de végül nyitottak a kíváncsiskodó tömegek felé.¹³ A résztvevők hagyományos paraszti táncokat sajátíthattak el, feldolgozás nélkül. A táncház mintájul az erdélyi, Kolozs megyei Szék község szolgált, ahol a néprajzkutatók, többek között Novák Ferenc, a Bihari János Együttes vezetője, egy teljesen archaikus, hagyományt megőrző kultúrára bukkantak. Szék községben hagyománya volt annak, hogy ünnepnapokon, lakodalmakon, keresztelezőn a maguk szórakoztatására egy házban, nagyobb helyiségben táncmulatságokat tartottak. Szék azért is számitott különlegesen „tisztá forrásnak”, mert fennmaradt a nemzedékről nemzedékre öröklődő, a mulatozást szabályozó, a gyors és lassú tempót, a párost és a szólót is magába foglaló, viselkedési kódexként is szolgáló táncrend. A „biharisok” ezt a komplex világot mutatták be a „Zene és tánc, úgy, mint Széken” című eseményen.¹⁴ A táncháznak gyorsan híre ment, egyre több fiatal kereste fel és 1973-ra már a Fővárosi Művelődési Ház, majd a zuglói Kassák Klub is otthont adott, tánctanítással, filmvetítésekkel, meseolvasással, ének tanítással, népszokások ismertetésével a mulatságnak. A „Helyet, helyet nekünk is / Ha kicsinyek vagyunk is!” táncszó, pedig jól összefoglalja igényüket. A fiatalok mellett a belügynek is felkeltette figyelmét ez

http://www.metaelmelet.hu/pdfek/tanulmanyok/ertek_ertekeles.pdf. Hozzáférés: 2011.04.13

¹⁰ HANKISS ELEMÉR: *Érték és társadalom. Tanulmányok az értékszociológia világából*. Budapest, 2006, Magvető Kiadó. 181–182.

¹¹ Ronald Inglehart, idézi: SZABÓ MÁTÉ: *Spontán szerveződő ifjúsági csoportosulások a nyolcvanas években Magyarországon*. http://www.hallgatoimozgalom.hu/media/090513215630_szabmtspontnszervezdiifjsgicscportosulsokanyolcvanasvokbanmagyaro.pdf Hozzáférés: 2011.04.13.; Szabó vö. PUSZTAI GABRIELLA: *Társadalmi tőke és az iskola. Kapcsolati erőforrások hatása az iskolai pályafutásra*. Budapest, 2009, Új Mandátum Kiadó. 173.

¹² A táncház aranykorának az 1970–1980-ig tartó időszakot nevezzük. Lásd: BANKÓ ANDRÁS: *Muzsikás évtizedek*. Budapest, 1994, Kós Károly Alapítvány. (továbbiakban: BANKÓ 1994.) 20.

¹³ BANKÓ 1994. 12–14.

¹⁴ SÁNDOR ILDIKÓ: „Zene és tánc úgy, mint Széken”, In Sándor Ildikó (szerk.): *A betonon is kinő a fű. Tanulmányok a táncház mozgalomról*. Budapest, 2006, Hagyományok Háza. 13–14. vö. SIKLÓS LÁSZLÓ: Mi a táncház, In Siklós László (szerk.): *Táncház*. Budapest, 2006, Hagyományok Háza. 11–17.

az új fajta szórakozás. Az állambiztonság ügynökei megfigyelték, kihallgatták a szervezőket, résztvevőket.¹⁵ Ekkor a táncház mozgalom egyik elindítójának számító Sebő Ferenc, a Népművelési Intézet igazgatójához Vitányi Ivánhoz fordult segítségért, aki később, Aczél Györgyöt¹⁶ meggyőzte a táncház „ártatlanságáról”. Ugyanis, a kultúrpolitika nem tudta hova tenni a formálódó mozgalmat, nem tudta tűrje-e vagy tiltsa. A visszaemlékezésekből kirajzolódott előttem, nehéz volt elképzelni azokban az időkben, hogy valaki őszintén szeret valamit, érdek nélkül és azt nyíltan vállalja is. A táncházakba hivatalból belesők láthatták (egy alkalommal Aczél György személyesen is¹⁷), a fiatalok nem terjesztik a nacionalizmust, nem összeesküvést szőnek a rendszer ellen, nem politikai kérdésben demonstrálnak, csupán felfedezték a falu zenekincsét, ami akkor maga volt az avantgarde.¹⁸ Az évtized végére, az 1980-as évek elejére a népi zenekarok (Sebő együttes, Muzsikás, Kalamajka, Téka, Méta stb.) és népzenei klubok, már országos mozgalmat formáltak, amely már nem csak a zenéről és táncról szólt, hanem a hagyományos paraszti kultúra értékeinek vállalásával üzent a „csikós-gulyás műromantikában”¹⁹ szenvedő, néptáncot csak a színpadon látó magyar társadalomnak. Ennek a hagyományos kultúrának őszinte szeretete olyan módszertan kidolgozásához vezetett, ami igencsak egyedülálló, ugyanis a népi kultúrát és annak különböző művészeti ágait nem merevíti egy színpadi előadásmód keretei²⁰ közé, hanem mint a már

említett Szék község mulatságához hasonlóan, élő hagyományként kezeli. Csoóri Sándor idézete jól mutatja ennek lényegét: „A néptánc történetének két fontos történelmi pillanata volt, az egyik, amikor a tánc felkerült a színpadra és a másik, amikor a színpadról visszakerült a földre. Nem művészetként, hanem azért, hogy tánc maradjon, mint ahogy a szél az szél, az eső az eső.”²¹

Ennek eredményeként határozhatjuk meg azt, hogy a fiatalok egy bizonyos rétege, a táncház segítségével beépítette a népzene, néptáncot a saját kulturális életébe, mindennapjaiba, létrehozva így egy sajátos, különleges értékrendet.

Miben rejlik a táncház vonzereje?

Hogyan maradhatott fenn a táncház az 1970-es évektől napjainkig, átvészelve a szocializmus időszakát és a mai globalizált világot? A táncházakat az első években rengeteg támadás érte. Sokan a nacionalizmus nyílt megnyilatkozásának tartották és az irredentizmus veszélyére hívták fel a figyelmet.²² Mások²³ az ifjúság idejét múlt romantikájának könyvelték el, és nem értették, miért járnak táncházakba a beatzenén nevelkedett gyerekek. Idővel a vádaskodások eltűntek, és a táncház elismertté vált. Mára az egyértelműen politikai szembe- szegülést szimbolizáló elemek elhalványultak a táncházas kultúrában, viszont előtérbe kerültek azok a motívumok, amelyek a fogyasztásra összpontosító globalizált értékvilág elleni tiltakozást fejezhetik ki – a mozgalom tagjainak, mikro- és szubkultúrájának életmódjával, mentalitásával, öltözködésével, gesztusaival.²⁴

hu/uploads/files/03.pdf Hozzáférés: 2011. 03.25. 18.00

¹⁵ Portré Sebő Ferenc népzeneészről, a táncházmozgalom egyik elindítójáról. Kossuth Rádió, *Esti beszélgetés-kultúráról*. 2010. 10. 28. 18 óra. Szerkesztő- műsor- vezető: Gócsa Anita. (továbbiakban: *Portré* 2010.)

¹⁶ Aczél György (1917–1991) kommunista politikus, a Kádár-korszakban a kulturális élet legfőbb ideológusa, irányítója.

¹⁷ *Portré*, 2010.

¹⁸ BANKÓ 1994. 40.

¹⁹ BANKÓ uo.

²⁰ AGÓCS GERGELY: *A táncház mozgalomról, a folklórizmus magyar iskolájáról*. [http://www.btk.ppke.](http://www.btk.ppke.hu/uploads/files/03.pdf)

²¹ Idézi: MAKRA MÁRTA: *Népművészeti Tábor a sós-tói múzeumfaluban*. <http://www.borsalapitvany.hu/felhivas.pdf> Hozzáférés: 2011.04.06. 13. 30.

²² SIKLÓS LÁSZLÓ: Néphagyomány, magyarság, nacionalizmus. In Siklós László (szerk.): *Táncház*. Budapest, 2006, Hagyományok Háza. 113–132.

²³ SIKLÓS LÁSZLÓ: A megmutatás vágya. In Siklós László (szerk.): *Táncház*. Budapest, 2006, Hagyományok Háza. 83–88.

Interjúalanyom, Szabó László elmondása szerint az első táncház elindulásakor a szervezők és a tagok, többek között azt tartották a legfontosabbnak, hogy a táncházat ne lehessen semmiféle skatulyába behúzni, ne sajátítsa ki egy politikai párt sem, egyszerűen maradjon meg egy civil szférába tartozó, közösségi helyhez. Ahogy a hetvenes években fontos volt, hogy a fiataloknak legyen, egy helyük ahol összejöhetnek, jól érezhetik magukat, ugyanúgy ma is igénylik ezt a fiatalok, sőt talán még fontosabbá vált. A kezdetektől elengedhetetlen volt az élő zene. Ez ma is így van. Legfontosabb, hogy a zenész figyeljen a táncosra és úgy játsszon, ahogy a táncos táncol. Az élő zenére táncolást vagy egyszerűen csak a hallgatását a „táncházazó” fiatalok nagy élménynek tartják. Az élő zenével lehet elkerülni, hogy a táncnak színpadias jellege legyen, és inkább az improvizatív elemek kerüljenek elő.²⁵ Így lehet a zene és a tánc örömet megélni, vagyis önkifejezésre csábít. Emellett a sikerélmény is vonzóvá teszi a táncházba járást. Ahhoz, hogy jól menjen a tánc, meg kell dolgozni érte. A táncházban a fiú lány kapcsolata is kicsit más, mivel a tánc során nem külön-külön mozognak egymással szemben állva, hanem egymást fogva, egyszerűre.²⁶ A táncban és nem csak a néptáncban, úgy ismerik meg egymást a párok, mint semmilyen más módon. Sokszor érezhető, hogy valakivel tudunk táncolni, valakivel meg nem, mert nem működik az összhang az „egyre rezgés”. Ez a bizonyos „rezgés” benne van a táncban beszéd nélkül.²⁷

Feltételezéseim

A vonatkozó szakirodalmak alapján, a következő állításokat fogalmazom meg: **1.** A táncház, az ott résztvevő fiatalok életvilágát jelentősen meghatározza. **2.** A táncházban résztvevő fiatalok értékvilágára inkább a tradicionális értékek jellemzőek. **3.** A manapság táncházba járó fiatalok életszemlélete más, mint a táncház mozgalom elindulása idején résztvevő fiataloké. Az állítások vizsgálata után képet kaphatunk, hogy a táncházban résztvevő fiatalokra mennyiben igazak a bevezetőben említett tradicionális és posztmaterális értékek és az, hogy mindezekre mennyire van hatással a táncház.

A módszertan leírása

A táncházba járó fiatalok értékvilágának megismerése végett, kvalitatív kutatást végeztem. Megfigyelőként részt vettem három helyszín táncházaiban, majd interjúkat készítettem, mely által a táncház „mikroklímája” mellett a résztvevők magatartását, motivációját és attitűdjeit is megismerhettem. Célom szerint ez a módszer, a résztvevők értékstruktúráinak manifest és latens dimenzióinak megismerését, a „hogyan” és „miért” kérdések megválaszolását, valamint a résztvevői magatartás érzelmi mozgatórugóinak feltárását célozza meg annak érdekében, hogy ne csak megismerjük, hanem meg is értsük célcsoportunk viselkedését.

A kutatásaimat, 2010 szeptembere és 2011 márciusa között végeztem, szegedi, pécsi és bonyhádi táncházakban, 18 évestől 25 éves korúak körében. Szegeden a Millenniumi Kávéházban és a JATE Klubban, Pécsen a Szenes Klubban, az Ifjúsági házban és a Kocka Klubban, Bonyhádön a Vörösmarty Mihály Művelődési Központban.

A kutatás első felében, résztvevő megfigyelést végeztem a táncházakban. Az adott környezetben megfigyeltem a résztvevők viselkedését, öltözködését, szokásait, emellett

²⁴ Nemzeti és globális jegyek Közép-Európa táncművészetében. Kossuth rádió, *Határok nélkül*, 2003.05.22. 15 óra 10 perc. Műsorvezető-szerkesztő: Gecse Géza.

²⁵ *Portré* 2010.

²⁶ RATKÓ LÚJZA: *Női szerepek a magyar néptánc hagyományban*. http://www.folkradio.hu/folkszemle/ratko_noiszerepek/ Hozzáférés: 2011.04.11.

²⁷ *Portré* 2010.

saját magam is részt vettem a csoportok tevékenységeiben. Beszélgettem, táncoltam a résztvevőkkel. Így azok természetesen viselkedtek, nem változtattak magatartásukon, hogy vagy elkerüljék a megfigyelést vagy éppen tekintélyesebbnek láttassák magukat.

A terepkutatás második felében interjúkat készítettem a résztvevőkkel. Szegeden négy lány és egy fiú, Bonyhádon egy lány és négy fiú, Pécsen két lány és három fiú közreműködésével. A félig strukturált interjúk során a fő kérdések a következők voltak: miért jár táncházba, illetve miért tartja ezt fontosnak? A többi kérdés és témakör az interjúalany által fölvetett szálból következett. Meg kell jegyezni, hogy (haszonlóan más szubkultúra-kutatásokhoz) a kutatás módszerét a téma feltárásához kellett szabnom. Ennek a módszernek nyilvánvalóan vannak előnyei és vannak hátrányai is. Mindenképpen az előnyök közé sorolható, a „couleur locale” megismerése és, hogy az információt első kézből hallhattam, valamint, hogy a résztvevők közvetlen véleménynyilvánítása is árulkodott attitűdjeikről. Hátrányként említhető, hogy egyes megkérdezetteket a „táncházazás közben” némileg váratlanul érték a kérdések.

A szegedi, pécsi és bonyhádi táncházakba járó fiatalok értékvilága

Első hipotézisem szerint, a táncházban résztvevő, 18 év és 24 év közötti fiatalok, vagy annak egy jól körülhatárolható kemény magja, sajátos értékrenddel, világlátással, szokásokkal rendelkezik, amihez tudatosan megválasztott életmód, kulturális fogyasztás, öltözködési stílus társul. Az interjúk alkalmával, a szegedi, pécsi és bonyhádi táncházakban kértem a fiatalokat mesélni, miért látogatják és mit is jelent számukra táncházba járni? Erre a kérdésre válaszol, a válaszadók többsége először a barátokkal való találkozást, zenélés, táncolás örömeit hangsúlyozták. Vagyis meghatározó az élményszerzés, ami a posztmaterális ér-

tékvilág egyik alappillére. Viszonylag kevesen említették a hagyományörzést és a népi kultúrával való ismerkedést, ami a tradicionális értékek közé tartozik. Az interjúk alapján is megállapítható, hogy a résztvevők a tánc és a zene szeretete mellett elsősorban a közösségi élmény miatt járnak táncházba. Emellett az önkifejezés és a sikerélmény is meghatározó, melyek szintén a posztmaterális értékek közé sorolhatók. Többen úgy vélték, semmilyen más szórakozási formánál ez nem jelenik meg.

A fiatalok többsége nem csak táncházba jár szórakozni, hanem diszkóba, koncertekre egyaránt, de elmondásuk szerint az csak szórakozás, míg a táncház több annál és ennek titka az önkifejezés és a sikerélmény. Jóval kevesebben voltak azok a fiatalok, főleg Szegeden és Pécsen, akik úgy vélték, táncházba járni egyfajta életmódot, életstílust jelent számukra. Azok, viszont akik úgy vélték, hogy a táncházba járás sajátos életmódot jelent számukra azok életük részének tekintik és elképzelhetetlennek tartják nélküle életüket.

Mint minden szórakozó helyen, a táncházban is előtérbe kerülnek a párvalasztással kapcsolatos események. A válaszolók többsége szerint, táncházban könnyebb az ismerkedés, mint más zenés szórakozó helyen, mivel a zene nem olyan hangos, hogy ne értsék egymást és a családias hangulat is oldja a kezdeti gátlásokat. Emellett, a népzene és néptáncot szerető fiatal, hasonló érdeklődésű párt keres és azt a táncházban meg is találja.

A lányok és a fiúk is fontosnak tartják, hogy a párjuk tudjon táncolni, hiszen a tánc csak úgy élvezhető. Egy új tánc elsajátítása a pároknak kihívást jelent és ez véleményük szerint, színesebbé teszi kapcsolatukat. Sokan, akik más szórakozó helyre is járnak, úgy gondolják a táncházban az ismerkedésnek van még valamilyen hagyományos udvarlási része, menete, ami más helyeken sokkal gyorsabb és egyszerűbb.

Ha a fiatalok szórakozásairól van szó, nem lehet elmulasztani az alkoholfogyasztás kér-

dése mellet sem. A válaszolók az interjúk alkalmával, gyakran megemléstettek, hogy nincs tánc ház alkohol nélkül. Amikor a zenészek szünetet tartanak és nincs tánc, az alkoholfogyasztás lesz a fő szerep. Megfigyeléseimkor viszont, nem sok kimondottan részeg fiatal láttam. Ennek valószínűleg két oka van. Az egyik, hogy alkoholfogyasztás nem lehet táncolni, sem a fiúnak sem a lánynak, a másik pedig az, hogy a tánc során kitanácsolják magukból az alkoholt kábító hatását.

A megfigyeléseim és az interjúk alapján az a feltevés, miszerint a tánc ház az oda járó fiatalok érték világát meghatározza, igaznak bizonyult. A megfigyeléseim és az interjúk alkalmával arra kerestem a választ, hogy a tánc házba járó fiatalok érték világára inkább a tradicionális értékek-e a jellemzőek? Jelen részben, ennek megválaszolására teszek kísérletet. A bonyhádi tánc házban tapasztaltakra, bővebben kitérek.

A tradicionális-nemzeti értékek úgy, mint haza, nemzet védelme, család fontossága, vallásos hit, hagyományok megőrzése nagyon fontos a tánc házba járó fiataloknak. Arra a kérdésre válaszol, hogy miért járnak tánc házba az interjúk alkalmával, a barátokkal való találkozás, és a zenélés, táncolás öröme után valamilyen tradicionális értéket említettek. A válaszolók szerint, ez a nevelés a szülők hatására alakult ki bennük, és kevésbé a tánc házba járó fiatalok hatására. Adalékként szolgál ehhez, hogy a megkérdezett tizenöt főből, tíznek a szülei is járnak tánc házba. Ezen kívül olyan eset is többször előfordult, hogy a szülők a gyerekeik hatására kezdtek tánc házba járni.

A harmonikus családi légkör fontossága, és a szülőkkel való jó kapcsolat szinte minden válaszban felmerült valamilyen módon. A vallásosság kérdése a tánc házba járó fiatalok körében is bonyolult,²⁸ összetett, többtényezős sajátosság: volt, hogy a válaszolók sem tudták

pontosan meghatározni, egyházi értelemben vallásosak-e. Volt aki, mélyen hívő, az egyház tanításait követi, volt, aki nem vallásos, a legtöbben a maguk módján vallásosak közé sorolták magukat. Azok a fiatalok, akik vallásosnak tartják magukat és az egyház tanításait is követik, főleg egyházi iskolákba jártak (vagy járnak). Jól láthatóvá vált ez a pécsi tánc házba járási körében, akiknek legnagyobb része egyházi középiskolákba (Pécsi Református Gimnázium Kollégiumába, A Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziumába) egykori vagy mai diákjai.

Az interjúk és a megfigyeléseim alapján úgy gondolom, hogy a tánc házba járó fiatalok érték világára, a tradicionális értékek közül a legdominánsabban a hagyományok tisztelete, (kulturális és nép-) szokások megőrzése jelenik meg. A néptáncok, -dalok, -zenék megismerését és megtanulását a hagyományörzés egy formájának tartják. Azt, hogy ez összekapcsolódik egy szórakozási, szabadidő-eltöltési móddal, a tánc ház pozitív közösségteremtő jellegzetességének tekintik a résztvevők.

A bonyhádi tánc házba járó fiataloktól, arra a kérdésre, hogy miért is járnak tánc házba az eddig leírt válaszokon kívül, más tanulságos megfigyeltet is hallottam (ami sem a pécsi sem a szegedi tánc házba járók nem volt jellemző). E különbség megértéséhez ismertetni kell a bonyhádi fiatalok világának néhány sajátosságát. Bonyhád, Tolna megyében található kisváros, ámde nagy vonzáskörzettel rendelkezik. Az itt található kisebb falvak, többek között Hidas, Kakasd, Tevel, Izmány jelentős bukovinai székely leszármazott otthonául szolgálnak. Ezeken a területeken a bukovinai népszokások, hagyományok, nemcsak megőrződtek, hanem ma is a mindennapok részei.²⁹ A székely felmenőkkel rendelkező fiatalok már beleszülettek ebbe a kultúrába és serdülő korukra termé-

²⁸ TOMKA MIKLÓS: Hagyományos (vallási) értékek a modern társadalomban. *Educatio*, 2001. 3. sz. 419–433.

²⁹ ANDRÁSFALVY BERTALAN: A bukovinai székelyek kultúrájáról. In Ortutay Gyula (főszerk.): *Népi kultúra népi társadalom*. A MTA Néprajzi Kutató Csoportjának évkönyve VII. Budapest, 1973, Akadémiai Kiadó.

szetes, hogy tánccsoportok, zenekarok és a bonyhádi táncház oszlopos tagjai. A környéken mindenki tudja, hogy minden hónap második szombatján táncház van. Ekkor összejönnek, beszélgetnek, táncolnak. Ki-ki hoz, egy kis süteményt, bort, pálinkát. Nagyszülők, szülők, fiatalok és kisgyerekek együtt, mindenkinek meg van a maga helye, kedvenc tánca, társasága. Általában sokan vannak (mintegy 80-100 fő) mégis a hangulat nagyon családias, kedves. Az élő zene természetesen elmaradhatatlan, de szünetekben sincsen csönd, a résztvevők énekelnek. Mint minden táncházban, itt is a zenekar és a táncot oktató, ha nincs előre egyeztetve, megkérdezi a közönséget, mit szeretnének aznap táncolni? Miután kiválasztották egy tájegység táncát, aki szeretné, megtanulhatja, aki már ismeri, rögtön táncolhatja. A megfigyelések alkalmával mindig arra lettem figyelmes, hogy az este feléhez érve a résztvevők együtt kiabálják, hogy: „Bukovinait, bukovinait!” A zenekar ilyenkor azonnal átvált és éjszakába nyúlóan zeng a „bukovinai”. Véleményem szerint az jól mutatja a bonyhádi táncház identitásképző és identitás megtartó funkcióját. A hagyományok őrzésének kötelessége és a tisztelet déd- és nagyszülei iránt szinte az összes fiatal interjúalanyom válaszában benne volt. Míg a pécsi és szegedi fiatalok válaszában, inkább ebben az összefüggésben csak a hagyományörzés került elő. Ez persze nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy a hagyományörzésbe ne értették volna bele a kulturális örökség megőrzésének kötelességet és tiszteletet. Mégis, megállapítható, hogy a bonyhádi táncházas fiatalok hagyományörzését, táncházba járását nagyban meghatározza származásuk. Büszkéik rá, hogy tovább éltethetik a felmenőik örökségét. Énképük meghatározó elemét alkotja ez az identitásörzés.

Kutatásom fenti eredményei igazolták a második hipotézisben megfogalmazottakat miszerint a táncházba járó fiatalok értékvilágára a tradicionális értékek jellemzőek.

A mai és a táncházmozgalom elindulásában résztvevő fiatalok életszemléletének összehasonlítása

A vonatkozó szakirodalomban azt olvashatjuk, hogy a 80-as évek végén ifjúsági korszakváltás kezdődött el Magyarországon, mely a 90-es évek végére felgyorsult.³⁰ Ezen elméleti talajon a harmadik feltételezésemben azt fogalmaztam meg, hogy a manapság táncházba járó fiatalok életszemlélete más, mint a mozgalom elindulásakor résztvevő fiataloknak. Az már a kutatásom elején kiderült, hogy az 1970-es évek politikai berendezkedése, társadalmi hangulata az akkori fiatalokra nagy hatással bírt. Azóta, eltelt negyven év, és a mai fiatalokra más tényezők vannak hatással.³¹

Az interjúkból már kiderült, hogy a ma táncházazó fiatalok értékvilágára inkább a tradicionális értékek jellemzőek és mindezekre a táncház értékvilága, hangulata hatással van. Fontosnak tartják a barátaikkal való találkozást, az együtt táncolás örömét, a hagyományörzést, azonban manapság a táncház elsődleges célja a kulturális szabadidő-eltöltés, a szórakozás. Az interjúkból azt állapítottam meg, hogy ma a fiatalok a táncházat ugyanolyan szórakozási formának tekintik, mint bármilyen más szórakozóhelyet, csak éreznek benne egy mélyebb „erőt” is.

A táncházmozgalom elindulásakor, az akkori fiatalok mindezek mellett, feladatuknak érezték az autentikus népi kultúra szélesebb körű ismeretterjesztését, a műfaj hangulatának átadását. Mindezek mellett, az 1970-es években a táncház mozgalom teljesen új dolognak számított és kereteinek kialakítása is nagy feladatot jelentett az akkori résztvevőknek. Zenekarok alakultak, akiknek meg kellett tanulniuk egy-egy tájegység zenéjét, táncait. Magának a tánc- és zenetanításnak is ki kellett dolgozniuk egy módszert, ami a mai fiataloknak már

³⁰ GÁBOR 2006 i.m.

³¹ SOMLAI PÉTER – BOGNÁR VIRÁG – TÓTH OLGA – KABAI IMRE: *Új Ifjúság*. Budapest, 2007, Napvilág.

adott. A kezdetek után azt is be kellett látniuk, hogy csak úgy maradhat fenn a táncház, ha a civil szférában maradvá ugyan, de bizonyos intézményeket létrehozna. Így, hozták létre a ma már szép számmal működő találkozók, fesztiválok, táborokat.

A fentebb említettek alapján már kiderült, hogy a táncház „aranykorában” résztvevő fiataloknak a táncház újdonsága, a zene különlegessége mellett abban rejtett vonzereje, hogy nem volt kötelező: egyfajta alternatívát jelentett a rendszer hivatalos ifjúsági kultúrája mellett. A szocialista rendszerben, amikor a fiataloknak meg volt szabva, miként és hogyan szórakozhatnak (KISZ-rendezvények), a táncház a szabadság érzését nyújtotta. A mai táncházba járó fiataloknak is – mint már korábban kifejtettem – nagyon fontos a hagyományok, tiszteletre méltó szokások megőrzése és az átörökítés feladatai, csak úgy mint a korai években. A mai fiatalság azonban nem élte át azokat a tényezőket (pl. a szocialista rendszer második nyilvánossága, az alternatív ifjúsági mozgalmak megszületése), mint táncházazó elődeik, akiknek értékvilágát ezek a tényezők jelentősen meghatározták. A táncház elindulásában résztvevő egykori táncházassal, a szegedi, pécsi, bonyhádi táncházakban résztvevő fiatalokkal folytatott interjúk és a Siklós László által 1977-ben készített interjúk összevetése alapján az a feltevés, miszerint a manapság táncházba járó fiatalok értékvilága és a táncház „aranykorában” résztvevő fiatalok értékvilága más, igazolhatónak tűnik. Ennek okát a társadalmi és a gazdasági környezet közötti különbségekben lehet megadni.

Összegzés

1972-ben jelentős kultúrtörténeti elem született meg Magyarországon, a táncház mozgalom. Az elmúlt negyven év alatt, több ezren fordultak meg a táncházakban. Több fóruma is alakult, ahol a résztvevők a mai napig összegyűlnek, fenntartják a mozgalmat.

Ilyen az Országos Táncház Találkozó, a Hagyományok Háza, a sokasodó fesztiválok. A mozgalom a kezdetekkor újszerűségével és alternativitásával érintette meg a fiatalokat, akik ezt az értéket tovább adták a későbbi generációknak. Így lehet az, hogy a táncház mozgalom, politikai korszakoktól függetlenül, negyven éve vonzza a népzene és a néptánc kedvelőit a fiatalok köréből.

E tanulmányomban a táncházba járó fiatalok értékvilágáról szóló kutatásom eredményeit ismerttettem. A vonatkozó szakirodalmak alapján bemutattam a táncház mozgalom elindulásának történetét, az akkori résztvevő fiatalok életszemléletét, majd megfigyeléseim és interjúim alapján a manapság táncházazó fiatalok értékvilágát és ebből kirajzolódott a táncházak értékteremtő és kultúramegőrző jelentősége. A megfigyelések és az interjúk alapján arra jutottam, hogy a táncházazás jelensége meghatározza a résztvevő fiatalok értékvilágát. A táncházba járó fiatalok inkább tradicionális értékorientációkkal jellemezhetőek, ám ezzel együtt a napjainkban táncházba járó fiatalok életszemlélete más, mint a kezdetekkor az alapító generációé, a táncház mára a mozgalmából a fiatalok számára a szabadidő-eltöltés egy (kulturált) formájává vált, azonban a techno-szabadidő-eltöltési módokhoz képest vett alternatív jellegét éppen ezen „magaskultúra” sajátosság okán megőrizte.

A kutatás ideje alatt, a megfigyelések és az interjúk készítése során, érezhetővé vált számomra a táncházak különleges hangulata, a hagyományok ápolásához fűződő viszony. Úgy gondolom, hogy a múltból csak az tudott fennmaradni, ami kapcsolódni tudott valami újszerűséghez, aktualitáshoz. Úgy vélem, hogy a zene, a tánc, a közösségi cselekvés mindig aktuális lesz, függetlenül a technikai fejlődéstől. Mindezekre a fiatalság fogékony és a régi idők hagyományait beépítik saját koruk világába. Ennek jó példája címként felhasznált csujjogató: Ez a legény úgy járja, feltesszük a youtube-ra!

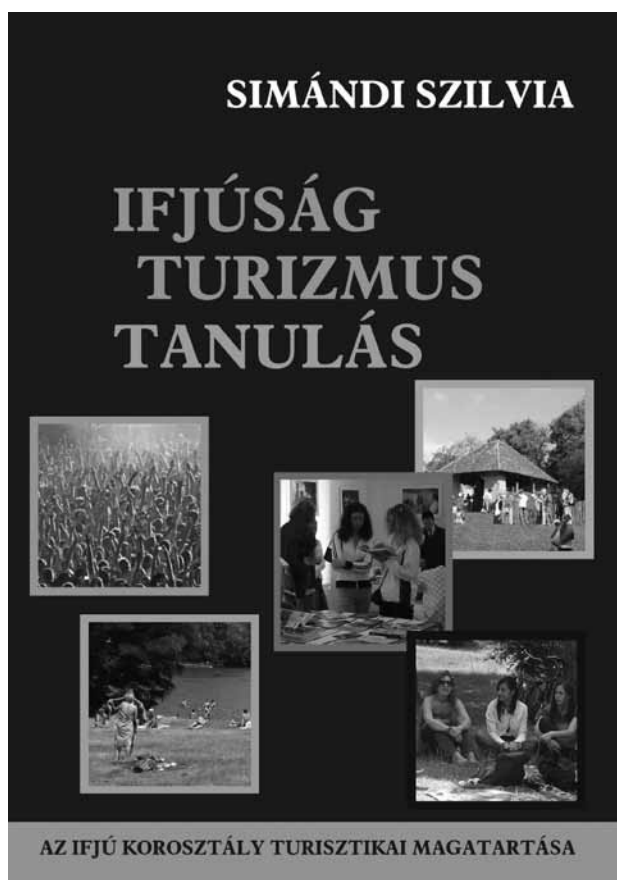
ÉVA ÖMBÖLI

*„This folk puts on a move, (so) we put him on Youtube!”
The values of dancehouse visiting youngsters*

Abstract

The Hungarian dancehouse movement has existed for 40 years. Nowadays it is famous all over the world. When I was writing my study, I was curious about what is the peculiarity of recent young people's world merit who have attended to Dance House. Why do they attend to Dance House, in which way are they similar to those young people who took part at the beginning of the dance movement? Beside the use of bibliographies I made interviews and participant observation. My research was achieved between 2010 September and 2011 March among 18-25 year-old people in Szeged, Pécs, Bonyhád. In Szeged I achieved it at the Millenniumi Kávéház and at JATE club, in Pécs at Szenes club, Ifjúsági Ház and Kocka club, in Bonyhád at the Vörösmarty Mihány Művelődési Ház.

Keywords dance house movement, value, identity, community life, tradition

MEGRENDELHETŐ: TERJESZTES@BELVEDERE.MERIDIONALE.HU
A KIADÓ TOVÁBBI KÖTETEI: WWW.BELVEDERE.MERIDIONALE.HU/KOTETEK/